

Haqiqat nima? — Birinchi raqam

Haqiqatning Tuzilmasi: Vahiy, Bashoratli Parallellar va Alfa hamda Omega

Jeff Pippenger

2023-08-05

Haqiqat nima ekanligi mavzusiga murojaat qilishimizdan oldin, shuni qayd etamizki, biz ushbu tadqiqotni Vahiy kitobining birinchi bobidagi dastlabki uch oyat bilan boshladik, so'ngra esa Ilyos haqidagi bir maqolani qo'shdik. Bu tadqiqotlarning ayrim maqsadlari quyidagilardan iborat: Amerika Qo'shma Shtatlarining bashoratdagi o'rnini aniqlash, Iso Masihning Vahiysi xabarini ochib berish, payg'ambarlarning Xudoning xalqi timsollari sifatidagi o'rnini anglash va Isoning Alfa ekanligi nimani anglatishining oqibatlarini ko'rib chiqish. Biz Vahiyning dastlabki uch oyati Vahiyning so'nggi oyatlariga mos va uyg'un ekanini ko'rsatdik, hamda har ikkala holatda ham — boshida ham, oxirida ham — Iso O'zini Alfa va Omega, boshlanish va tugash, birinchi va oxirgi deb tanitadi.

Biz Ilyos haqidagi qisqa muhokamadan ikkinchi tadqiqotda shuni ko'rsatish uchun foydalandikki, Muqaddas Kitobning boshlanish oyatlari Eski hamda Yangi Ahdning yakunlovchi oyatlari bilan uyg'unidir; bundan tashqari, Yangi Ahdning boshlanish oyatlari ham, Muqaddas Kitobni xoh butun bir yaxlit kitob sifatida, xoh ikki Ahd sifatida qanday ko'rib chiqishingizdan qat'i nazar, uning boshi yoki oxiri bilan uyg'unidir.

Biz rivojlantirishga intilayotgan yana bir nuqta shundan iboratki, Ilohiyat tarix davomida ilohiy Zotlikni asta-sekin ochib berganini anglashdir. Shu sababli biz shuni ta'kidladikki, ahd tarixining Muqaddas Kitobiy mavzusida vaqt ilgarilar ekan, Xudo O'zining turli nomlarining ramziyligi orqali O'z fe'l-atvorini bosqichma-bosqich tobora ko'proq namoyon qilib bordi. Qodir Xudo Ibrohimga gapirgan edi, xuddi o'sha Xudo Musoga ham gapirdi, biroq Musoga shundan keyin Uning nomi Yahova sifatida ma'lum bo'lishi kerakligini bildirdi. So'ng Masih kelganida, U O'zini Eski Ahdda noma'lum bo'lgan bir nom bilan tanishtirdi; Daniel kitobining uchinchi bobida bu nomning Bobillik bir kishi tomonidan ishlatilgan bitta ifodasidan boshqa holat yo'q. Iso nafaqat O'zining Otaning yagona Tug'ilgani ekanini bildirgan, balki ayni o'sha muayyan ahd tarixida O'zini Inson O'g'li sifatida ham tanitgan. Xudo, shuningdek, Adventizmning boshlanishi bilan ahdga kirganida, Millerchi Adventizmga ham bir nom berdi.

“Mana shu paytda, oxirga shu qadar yaqin turganimizda, amalda dunyoga shu darajada o'xshab qolaylikmi-ki, odamlar Xudoning nom bilan atalgan xalqini topish uchun behuda qarab qolsinlar? Biror kishi dunyo berishi mumkin bo'lgan biror afzallik evaziga Xudoning tanlangan xalqi sifatidagi bizning o'ziga xos xususiyatlarimizni sotsinmi? Xudoning qonunini buzuvchilarning marhamati katta qadrga ega narsa deb qaralsinmi? Rabbiiy O'z xalqi deb nomlaganlar Buyuk MEN BORDan yuqori biror qudrat bor, deb o'ylasinlarmi? Bizni Yettinchi kun adventistlari qilgan imonning ajratib turuvchi nuqtalarini yo'qotishga urinaylikmi?”
Evangelism, 121.

Yettinchi kun adventistlari nomi ularga Rabbiy tomonidan berilgan bo‘lib, Opa Uayt ko‘pincha adventistlarni Xudoning nomlangan xalqi deb ataydi. “Nomlangan” degani — nom berilgan bo‘lish demakdir. Opa Uayt Xudoning nomlangan xalqi sifatida belgilagan yagona ikki jamoat — qadimgi Isroil va zamonaviy Isroildir.

Shunday ekan, Vahiy kitobini o‘rganishimizni davom ettirar ekanmiz, men Filadelfiyaliklarga ochib berilgan “yangi ism” — ular shu bilan birga bir yuz qirq to‘rt ming sifatida ham tasvirlangan — sinov muddati yopilishidan sal oldin muhridan yechiladigan bashoratli sirning katta bir qismi ekanini ta’kidlamodaman.

G‘olib kelganni Men O‘z Xudoyimning ma’badida ustun qilaman, va u endi undan tashqariga chiqmaydi; Men uning ustiga O‘z Xudoyimning nomini, O‘z Xudoyimning shahrining nomini — ya’ni, O‘z Xudoyim huzuridan osmondan tushib keladigan yangi Quddusning nomini — va O‘zimning yangi nomimni yozaman. Qulog‘i bor kishi Ruh jamoatlarga nima deyayotganini eshitsin. Vahiy 3:12, 13.

Oxirgi ogohlantirish xabari Iso Masihning Vahiyi haqidagi xabardir va u Uning fe‘l-atvorining vahiyidir.

“Kuyovning kelishini kutayotganlar xalqqa: ‘Mana, Xudoyingiz!’ deb aytishlari kerak. Rahm-shafqat nurining so‘nggi nurlari, dunyoga beriladigan so‘nggi rahm-shafqat xabari — bu Uning sevgi xarakterining vahiy qilinishidir. Xudoning farzandlari Uning ulug‘vorligini namoyon etishlari kerak. Ular o‘z hayoti va xarakterida Xudoning inoyati ular uchun nima qilganini ochib berishlari lozim.” Christ’s Object Lessons, 415, 416.

Iso Kalom sifatida haqida qaydga kiritadigan yana ko‘p narsamiz bor, ammo endi biz “haqiqat” so‘zini ko‘rib chiqamiz. “Haqiqat”ning anglanishi, shuningdek “haqiqat” so‘zining o‘zi va “haqiqat kalomi”ni hosil qilish uchun qo‘llanilgan harflar ham Masihning xarakterini anglashdir.

Shunda Pilat Undan so‘radi: Demak, Sen podshoh ekansan-da? Iso javob berdi: Sen aytmoqdasan — Men podshohman. Men buning uchun tug‘ilganman va shu sababli dunyoga kelganman — haqiqatga guvohlik berish uchun. Haqiqatdan bo‘lgan har bir kishi Mening ovozimni eshitadi. Pilat Unga dedi: Haqiqat nima? Buni aytgach, u yana yahudiylarning oldiga chiqib, ularga dedi: Men Unda hech qanday ayb topmayapman. Yuhanno 18:37, 38.

Oyatdagi “haqiqat” deb tarjima qilingan yunoncha so‘z ibroniycha bir so‘zdan olingan bo‘lib, u ayni paytda harf, hatto raqam hamdir. Ibroniylar alifbosining birinchi harfi “aleph”dir. Aslida, ibroniy alifbosining dastlabki ikki harfi “aleph” va “beth” bo‘lib, ular yunon tilidagi dastlabki ikki harf — alfa va beta — ga juda o‘xshashdir. Ular birgalikda “alphabet” so‘zining o‘zagini tashkil etadi. Shunday ekan, “alpha” so‘zi (ibroniycha aleph harfidan kelib chiqqan holda) harf, so‘z, raqam, shuningdek, Isoning ko‘plab ismlaridan biri sifatida ham qo‘llanadi.

Pilate: “Haqiqat nima?” degan savolni berganida, Iso unga allaqachon O‘zining “dunyoga kelgan” sababi ham, “tug‘ilgan” sababi ham “haqiqat”ga shahodat berish ekanini aytgan edi. U yana shuni qo‘shimcha qildiki, “haqiqatdan bo‘lgan har bir kishi” Uning ovozi eshitadi.

Ushbu bashorat soʻzlarini oʻqiydigan ham, uni eshitib, unda yozilganlarga rioya qiladiganlar ham baxtlidir; chunki vaqt yaqindir. Vahiy 1:3.

HAQIQAT: G225 — G227 dan; haqiqat: — haqiqiy, X chinakam, haqiqat, rostlik. G227 — G1 dan (inkor yuklamasi sifatida) va G2990 dan; haqiqiy (goʻyo yashirmaydigan): — haqiqiy, chinakam, haqiqat. G1; A. Ibroniycha kelib chiqishga ega; alifboning birinchi harfi: majoziy maʼnoda faqat (raqam sifatida qoʻllanilishidan) birinchi. Alfa.

Iso unga dedi: Men yoʻlman, haqiqatman va hayotman; Mensiz hech kim Otaning oldiga kelolmaydi. Yuhanno 14:6.

Iso: “Men... haqiqatman”, — deganida, U Oʻzi alfa harfi uchun boʻlgan harf, son va soʻz ekanini aytayotgan edi; va alfa soʻzi ham, alfa soni ham — barchasi “haqiqat”dir. Doniyor kitobida Masih Oʻzini “Palmoni” ibroniycha soʻzining taʼrifi boʻlmish ajib sanoqchi sifatida ochib berdi; bu ibora Doniyor sakkizinchi bobda “soʻzlagan muayyan avliyo” deb tarjima qilingan.

Soʻng men bir muqaddas zotning gapirayotganini eshitdim, va boshqa bir muqaddas zot gapirayotgan oʻsha muayyan muqaddas zotga dedi: Kundalik qurbonlik va vayron qiluvchi gunoh toʻgʻrisidagi vahiy, muqaddas maskan hamda lashkar oyoq osti qilinishi uchun qancha vaqt davom etadi? Va u menga dedi: Ikki ming uch yuz kun-gacha; shundan keyin muqaddas maskan poklanadi. Doniyor 8:13, 14.

Oʻn uchinchi oyatdagi oʻsha “muayyan avliyo” — “Palmoniy”dir, yaʼni ajib sanoqchi yoki sirlarning sanoqchisi. Aynan shu ikki oyatda 2300 yillik bashorat hamda 2520 yillik ikki bashorat bayon etilgan. 2300 yil “muqaddas maskan”ga taalluqlidir, 2520 yillik ikki bashorat esa “lashkar”ga taalluqlidir, chunki muqaddas maskan ham, lashkar ham Rim tomonidan oyoq osti qilinishi kerak edi. 2520 yillik bashorat Xudoning muqaddas maskani va xalqining oyoq osti qilinishini ifodalaydi. Muqaddas Kitobning aynan Iso Oʻzini sirlarning ajib sanoqchisi sifatida namoyon etadigan nuqtasida vaqtga asoslangan, oʻzaro chambarchas bogʻliq uch chuqur bashorat turibdi. Gap shunchaki shundaki emas — U Oʻzini vaqtning Hukmdori sifatida tanitish uchun aynan shu ikki oyatni tanlagan, balki U Oʻzini oshkor qiladigan oʻsha ikki oyat U zamonaviy ruhiy Isroil bilan qachon ahdga kirishini ham koʻrsatadi; va oʻsha ikki oyat, shuningdek, Adventizmning poydevori hamda markaziy ustunidir.

“Boshqa barcha oyatlardan ustun ravishda Advent imonining ham poydevori, ham markaziy ustuni boʻlgan Muqaddas Yozuv shunday bayonot edi: ‘Ikki ming uch yuz kecha-kunduzgacha; shundan keyin muqaddas makon poklanadi.’ [Daniel 8:14.]” Buyuk Kurash, 409.

Oxirzamon boʻlgan 1798-yilda Doniyor kitobi muhrdan yechildi va birinchi farishtaning xabari tarix sahnasiga kirib keldi; bu esa Yettinchi kun adventizmining boshlanishi boʻlgan Millerchilar harakati davrida yuz bergan bashoratli bilimning ortishini belgiladi. Doniyor kitobi Millerchilarga muhrdan yechib ochib berilganda, Palmoniydan kelgan xabar — vaqt haqidagi xabar — tushunildi. Xudoning Kalomi hech qachon muvaffaqiyatsizlikka uchramaydi va u har doim oxirni boshlanish bilan aynanlashtiradi. Shunday ekan, Adventizmning oxirida, Millerchilar tarixida boʻlgani kabi, Uning feʼl-atvorining vahiy qilinishi albatta boʻladi. Bu haqiqat Adventizmning boshlanishi va

yakuniga asoslanadi, ammo u, shuningdek, Doniyor kitobining Vahiy kitobi bilan bayon qilingan munosabatiga ham asoslanadi. Doniyor va Vahiy bitta kitobni ifodalaydi va bu ifodada ular ikki guvohdir: birinchisi Doniyor, oxirgisi esa Vahiydir.

“Doniyor va Vahiy kitoblari birdir. Biri bashorat, boshqasi esa vahiydir; biri muhrlangan kitob, boshqasi esa ochilgan kitobdir.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, 7-jild, 972.

Doniyor va Vahiy — ikki kitob bo‘lib, aslida bir kitobdir; xuddi Muqaddas Kitob Eski va Yangi, ya‘ni boshi va oxiriga bo‘lingan holda bir kitob bo‘lgani kabi. Vahiy 11-bobda Muso va Ilyos sifatida ko‘rsatilgan ikki guvoh Eski va Yangi Ahddir.

“Payg‘ambar ikki guvoh haqida yana shunday deydi: ‘Bular yerning Xudosi huzurida turgan ikki zaytun daraxti va ikki shamdonadir.’ Zaburchi: ‘Kaloming oyog‘im uchun chiroq va yo‘lim uchun nurdir’,— degan. Vahiy 11:4; Zabur 119:105. Ikki guvoh Eski va Yangi Ahd Muqaddas Yozuvlarini ifodalaydi.” Buyuk kurash, 267.

Daniyor va Yuhanno — ikkalasi ham quvg‘in qilingan, ikkalasi ham asirlikka olib ketilgan, ikkalasiga ham yozib qoldirish uchun bir xil bashoratli tarix chizig‘i berilgan, ikkalasi ham bir yuz qirq to‘rt mingni ifodalovchi, ikkalasi ham Quddusning vayron qilinishidan keyingi davrda yashagan, ikkalasi ham o‘lim va tirilishning timsollari bo‘lgan ikki guvohdir (Yuhanno — qaynayotgan moydan, Daniyor esa sherlar uyasidan).

Daniyor Masihning fe‘l-atvoriga oid alohida bir vahyni ko‘rsatadi va buni ilhom Ettinchi kun Adventistlar jamoatining “markaziy ustuni va poydevori” deb atagan ikki oyatda amalga oshiradi. O‘sha ikki oyat Uilyam Millerning ishlari bilan ifodalangan poydevorlarga qo‘yilgan so‘nggi tosh — “toj toshi” edi. Toj toshi o‘zi bilan samoviy muqaddas maskan, Xudoning qonuni, Shabbat, tergov hukmi va Vahiy kitobining o‘n to‘rtinchi bobidagi uch farishta haqidagi tushunchani olib keldi. Daniyor kitobning boshi, Yuhanno esa uning oxiridir.

Yuhannoning yozuvi Adventizmning oxirida Masihning fe‘l-atvoriga oid bir vahyni aniqlab beradi. Zamonaviy Isroilning boshida U O‘zini Ajoyib Hisoblovchi, matematikaga oid barcha narsalarning Yaratuvchisi sifatida namoyon qilgan edi; zamonaviy Isroilning oxirida esa U O‘zini ajoyib tilshunos sifatida namoyon qilmoqda. U til bilan bog‘liq bo‘lgan barcha narsalarning Yaratuvchisidir — tilning tuzilishi, grammatik qoidalar, so‘zlar va hatto alifbo harflarigacha. U so‘zlar orqali amalga oshadigan, yozma yoki og‘zaki bo‘lishidan qat‘i nazar grammatik qoidalar bilan boshqariladigan, O‘zining loyihasi bo‘yicha yaratilgan alifbo bilan ifodalanadigan muloqotni yaratdi va bularning barchasidan ham ortig‘i — U Kalomdir. Ana shu Kalom orqali U ko‘r, tayyorgarliksiz Laodikeyaliklarni muqaddas qilingan Filadelfyaliklarga aylantiradi.

Ularni O‘z haqiqating bilan muqaddas qilgin: Sening kaloming haqiqatdir. Yuhanno 17:17.

“Muqaddas qilmoq” deb tarjima qilingan so‘z “muqaddas etmoq” degan ma‘noni anglatadi. Yuz qirq to‘rt ming kishi muqaddas bo‘ladi va ular bu fe‘l-atvor holatiga “haqiqat” orqali, yoki aytish mumkinki, Uning “kalomi” orqali erishgan bo‘ladilar, chunki Iso Kalomdir va U haqiqatdir.

Boshida Kalom bor edi, Kalom Xudo bilan birga edi, va Kalom Xudo edi. U boshida Xudo bilan birga edi. Hamma narsa U orqali yaratildi; va yaratilgan narsalardan birortasi ham Usiz yaratilmagan. Yuhanno 1:1–3.

E'tibor bering, bu Yuhanno o'z Injilida yozgan birinchi narsadir. Bu, albatta, Ibtidoda yozilgan birinchi narsaga parallel keladi. Bu guvohlikka qo'shimcha qilib, Ibtido birinchi bobida bayon etilgan narsani yanada ravshanroq aniqlab beradi.

Boshida Xudo osmonu falakni va yerni yaratdi. Ibtido 1:1.

Birinchi oyatda “God” deb tarjima qilingan so'z ko'plikdadir; shu tariqa eng “boshidanoq” Xudoning birdan ortiq ekanligi ayon qilinadi. Yuhanno xushxabarida “Boshida” Kalom Xudo bilan birga edi va Kalom Xudo edi. Va Kalom Yaratuvchi edi.

Iso Kalomdir, va U Muqaddas Kitobni ilohiylik bilan insoniylikni birlashtirish orqali yaratdi — ilohiylik Muqaddas Ruh tomonidan, insoniylik esa jamoatlarga yuborilishi lozim bo'lgan kitoblardagi so'zlarni yozgan kishilar timsolida ifodalandi. Shunday qilib, Muqaddas Kitob ham, Iso kabi, insoniylik va ilohiylikning birikmasidir. Muqaddas Kitob, yiqilgan, tanaviy insonlarning ishtirokiga qaramay, muqaddasdir; demak, uni qalamga olgan kishilar ham muqaddas edilar.

Bizda yana yanada ishonchliroq bo'lgan payg'ambarlik kalomi ham bor; sizlar qorong'i joyda nur sochib turgan chiroqqa e'tibor bergandek, to tong otib, tong yulduzi qalblaringizda porlaguncha, unga quloq tutishingiz yaxshi bo'lur. Avvalo shuni bilinglarki, Muqaddas Yozuvdagi hech bir payg'ambarlik hech kimning shaxsiy talqinidan emas. Chunki payg'ambarlik qadim zamonlarda inson irodasi bilan keltirilmagan; balki Xudoning muqaddas odamlari Muqaddas Ruh tomonidan harakatga keltirilgan holda so'zlaganlar. 2 Butrus 1:19–21.

Payg'ambarlar muqaddas insonlar bo'lgan bo'lsalar-da, ular baribir yiqilgan inson zotlari edilar, chunki hamma gunoh qilgan va Xudoning ulug'vorligidan mahrum bo'lgan. Shunga qaramay, Muqaddas Kitob ilohiylik va insoniylikning birikmasidir va u muqaddasdir, chunki Xudoning Kalomi O'z hayotida ham, yozma Kalomida ham ilohiylik bilan birlashgan insoniylik gunoh qilmasligini namoyon etish uchun keldi. Muqaddas Kitob haqida nima to'g'ri bo'lsa, Masih haqida ham shundaydir, chunki U Muqaddas Kitobdir.

Iso gunohkor badanni O'z zimmasiga oldi va hech qachon gunoh qilmadi; shu tariqa, ilohiyat bilan birlashgan insoniyat gunoh qilmasligining namunasini taqdim etdi.

“Baytlahm haqidagi hikoya tuganmas bir mavzudir. Unda ‘Xudoning donoligi va bilimining boyliklari naqadar teran’ ekani yashiringandir. Rimliklarga 11:33. Biz Najotkorning osmondagi taxtni oxurga, sajda qiluvchi farishtalar hamrohligini esa molxona hayvonlariga almashtirishdagi qurbonligiga hayratlanamiz. Insoniy mag'rurlik va o'ziga kifoyalilik Uning huzurida fosh etiladi. Biroq bu Uning ajoyib tarzda pastga tushishining faqat boshlanishi edi. Hatto Odam Ato Edenda o'zining begunohlik holatida turgan paytda ham, Xudoning O'g'li inson tabiatini O'ziga olishi deyarli cheksiz bir tahqirlanish bo'lur edi. Ammo Iso, inson zoti to'rt ming yillik gunoh tufayli zaiflashgan bir paytda, insoniylikni qabul qildi. Odam Atoning

har bir farzandi kabi, U ham irsiyatning buyuk qonuni amalining natijalarini qabul qildi. Bu natijalar nimalardan iborat bo'lganini Uning yerdagi ajdodlari tarixida ko'rish mumkin. U shunday irsiyat bilan bizning qayg'ularimiz va vasvasalarimizni baham ko'rish hamda bizga gunohsiz hayotning namunasini berish uchun keldi." Asrlar Orzusi, 48.

Iso Kalomdir, va Iso ham, Muqaddas Kitob ham insoniylik va ilohiylikning uyg'unligidir. Iso asrlar davomida Muqaddas Kitobni vujudga keltirar ekan, eshitadiganlar eshitsinlar deb, uning ichiga qoidalarni joylashtirdi. Muqaddas Kitobni boshqarib turadigan qoidalar Uning xulq-atvorining sifatlari hamdir.

"Vahiyda Muqaddas Kitobning barcha kitoblari uchrashib, o'z nihoyasiga yetadi. Mana shu yerda Doniyor kitobining to'ldiruvchisi bor." Havoriylarning faoliyati, 585.

"Complement" so'zi mukammallikka yetkazish degan ma'noni anglatadi. Doniyorning guvohligi Vahiyda yakun topadi; shu tariqa Doniyorning guvohligi boshlanish, Vahiy esa oxir bo'ladi. Vahiyning boshlanishi Vahiyning oxirida takrorlanadi, va Doniyor kitobining birinchi bobidagi birinchi oyatda so'zma-so'z Isroil bilan so'zma-so'z Bobil o'rtasidagi urush tasvirlanadi; unda Bobil g'olib chiqadi. Ammo sinov davri tarixining yakunida, Doniyor 11:45, 12:1 da, ruhiy Bobil ruhiy Isroil bilan urush holatidadir va oxir-oqibat Bobil mag'lub bo'ladi, Isroil esa g'alaba qiladi. Vahiydagi Yuhanno bilan bo'lgani kabi, Doniyorning guvohligining boshlanishi uning guvohligining oxiri bilan muvofiq keladi. Xo'sh, haqiqat nima?

Ta'limot — mo'minlar jamoasi nimani to'g'ri deb tushunishini ifodalovchi so'zdir. Uning maqsadi yoki qo'llanilishi faqat Muqaddas Kitob yoki nasroniylik bilangina cheklanmaydi. Nasroniylik deb ataladigan doirada, ehtimol, haqiqiyliklaridan ko'ra ko'proq soxta "ta'limotlar" bordir; chunki ma'naviy Bobil, papalik, har qanday nopok va jirkanch qushning qafasidir, va bu qushlar yovuzlikni ifodalaydi; bu yovuzlik esa jamoatlar tomonidan "qonun bekor qilingan" kabi soxta ta'limotlar orqali saqlab turiladi va yashiriladi. Ammo haqiqiy ta'limot ham bor.

Beriyaliklarning tafakkuri xurofot va tarafkashlik bilan torayib qolmagan edi. Ular havoriylar voizlik qilgan ta'limotlarning haqiqatga muvofiqligini tekshirishga tayyor edilar. Ular Muqaddas Kitobni qiziqish yuzasidangina emas, balki va'da qilingan Masih haqida nima yozilganini bilib olish uchun o'rgandilar. Ular har kuni ilhomlangan bitiklarni tadqiq qilar edilar, va Muqaddas Yozuvni Muqaddas Yozuv bilan qiyoslaganlarida, samoviy farishtalar ularning yonida bo'lib, tafakkurlarini yoritib, qalblarida chuqur taassurot qoldirar edilar.

"Xushxabar haqiqatlari qayerda e'lon qilinsa, to'g'ri ish tutishni chin dildan istaganlar Muqaddas Yozuvlarni qunt bilan tadqiq etishga yetaklanadilar. Agar bu yer tarixining yakuniy manzaralarida, sinovchi haqiqatlar e'lon qilinayotgan kishilar Muqaddas Yozuvlarni har kuni tadqiq etib, o'zlariga keltirilgan xabarlarni Xudoning Kalomi bilan solishtirgan beriyaliklarning o'rniga ergashganlarida edi, bugun, hozir nisbatan ozchilik bo'lgan joyda, Xudo qonunining amrlariga sodiq bo'lganlar soni ko'p bo'lar edi. Ammo Muqaddas Kitobning ommabop bo'lmagan haqiqatlari taqdim etilganda, ko'plar bu tadqiqotni qilishdan bosh tortadilar. Garchi ular Muqaddas Yozuvning ravshan ta'limotlarini inkor eta olmasalar-da, ularga taqdim etilgan dalillarni o'rganishga nisbatan nihoyatda istaksizlik ko'rsatadilar. Ba'zilar, hatto bu ta'limotlar haqiqatan ham rost bo'lsa ham, yangi nurni qabul

qilish-qilmaslikning ahamiyati kam, deb hisoblaydilar va dushman jonlarni yo‘ldan ozdirish uchun foydalanadigan yoqimli afsonalarga mahkam yopishib oladilar. Shunday qilib, ularning tafakkuri xato bilan ko‘r qilinadi va ular osmondan ajralib qoladilar.”

“Hamma o‘zlariga berilgan nurga ko‘ra hukm qilinadi. Rabbiiy O‘z elchilarini najot xabari bilan yuboradi, va uni eshitganlardan U O‘z xizmatkorlarining so‘zlariga qanday munosabatda bo‘lganlari uchun javob so‘raydi. Haqiqatni samimiylik bilan izlayotganlar o‘zlariga taqdim etilgan ta‘limotlarni Xudoning Kalomi nurida sinchkovlik bilan tekshiradilar.” Havoriylarning faoliyati, 231, 232.

“Ta‘limotlar” borki, ular “xushxabarning haqiqatlari”dir va ularni tadqiq etish zarur. Ularning ba‘zilari (agar hammasi bo‘lmasa ham) “sinovchi haqiqatlar”dir. Shabbat — tushunish oson bo‘lgan sinovchi haqiqatdir. Haqiqiy va soxta ta‘limotlar mavjud. Haqiqiy ta‘limotlarning ayrimlari ularni eshitganlar uchun sinov taqdim etadi. Shuningdek, muayyan bir davr uchun mo‘ljallangan haqiqat turi ham bor. Bu haqiqatlar “hozirgi haqiqat” deb ataladi.

“Xudoning Kalomida ko‘plab qimmatli haqiqatlar mavjud, biroq poda hozir muhtoj bo‘lgan narsa — bu ‘hozirgi haqiqat’dir. Men xabarchilarning hozirgi haqiqatning muhim nuqtalaridan chetga og‘ib, podani birlashtirishga va jonni muqaddaslashga xizmat qilmaydigan mavzular ustida to‘xtalib qolish xavfini ko‘rdim. Shayton bu yerda ishga zarar yetkazish uchun mumkin bo‘lgan har bir ustunlikdan foydalanadi.”

“Ammo ma‘bad, 2300 kun, Xudoning amrlari va Isoning imoni bilan bog‘liq bo‘lgan bunday mavzular o‘tgan Advent harakatini tushuntirib berish, hozirgi mavqeimiz qanday ekanini ko‘rsatish, shubha qilayotganlarning imonini mustahkamlash va ulug‘vor kelajakka ishonch bag‘ishlash uchun mutlaqo mosdir. Men ko‘p bora ko‘rganmanki, xabarchilar to‘xtalishi lozim bo‘lgan asosiy mavzular aynan shular edi.” Early Writings, 63.

Adventistlar ko‘pincha bu parchadan uning aslida nima deyishini chetlab o‘tish uchun foydalanadilar. Ular “hozirgi haqiqat” haqidagi xabarlarimizda ta‘kidlanishi lozim bo‘lgan barcha narsa faqat ma‘bad, 2300 kun, amrlar va Isoning imonidan iborat, deb da‘vo qiladilar. Ular bu da‘voni ushbu to‘rt mavzu haqida aniqlab ko‘rsatilgan narsadan qochish uchun ilgari suradilar.

Ushbu to‘rtta buyuk haqiqatning maqsadi shundan iboratki, ular “o‘tgan Advent harakatini tushuntirish va bizning hozirgi mavqeimiz qanday ekanini ko‘rsatish, shubhalanuvchilarning imonini mustahkamlash hamda ulug‘vor kelajakka aniqlik berish uchun mutlaqo hisoblab belgilangan.” Hozirgi haqiqatga oid ushbu to‘rtta ta‘limot Adventizmning boshlanishi (o‘tgan Advent harakati) Adventizmning oxirini (bizning hozirgi mavqeimizni) tasvirlab berishini ko‘rsatish uchun mo‘ljallangandir. Ushbu to‘rtta asosiy ta‘limot oxiri boshlanish orqali tasvirlanadi, degan tamoyilni tushuntirish uchun “mukammal tarzda hisoblab belgilangan.” Ilhomning ushbu parchasiga ko‘ra, aynan mana shu “suruvga hozir zarur bo‘lgan” “hozirgi haqiqat”dir.

Qadimgi Isroil — Isroilning boshlanishi, zamonaviy Isroil esa uning yakunidir. Qadimgi so‘zma-so‘z Isroil 1798-yildagi oxirzamon davridan boshlab, yakshanba qonunigacha bo‘lgan muddatda Yettinchi kun adventist xalqining timsoli edi. Masihning birinchi kelishidan oldin

“hozirgi haqiqat” yahudiylar tomonidan ko‘rilmagan edi, chunki ular urf-odatlar va an‘analarga tayanishlari sababli ko‘r edilar (Laodikeyalik).

“Biz yashayotgan zamonni tushunishni istaymiz. Uni hatto yarmiga ham tushunmayapmiz. Uni hatto yarmicha ham idrok etmayapmiz. Qanday bir dushmanga qarshi turishimiz kerakligi va unga qarshi turishga naqadar yomon tayyorlanganligimiz haqida o‘ylaganimda, yuragim ichimda titraydi. Isroil farzandlarining sinovlari va Masihning birinchi kelishidan sal oldingi ularning munosabati menga qayta-qayta ko‘rsatildi; bu, Xudo xalqining Masihning ikkinchi kelishidan oldingi tajribasidagi holatini yoritib berish uchundir — dushman yahudiylarning ongini egallash uchun har bir imkoniyatni qanday izlagan bo‘lsa, bugun ham u Xudoning xizmatkorlarining ongini ko‘r qilib qo‘yishga intilmoqda, toki ular qimmatli haqiqatni farqlay olmasinlar.” Selected Messages, 2-kitob, 406.

Keyingi manbamizga ko‘ra, yahudiylar “Xudoning asl haqiqatini” ko‘zdan qochirgan edilar, va yahudiylar uchun o‘sha asl haqiqat Misrdan qutqarilish tarixi edi. O‘sha qutqarilish tarixi ularning asl haqiqatlari edi; bu ular o‘z avlodlari davomida farzandlariga o‘rgatishlari buyurilgan haqiqat edi. Ular muvaffaqiyatsizlikka uchradilar, xuddi Adventizm ham shunday bo‘lganidek. Ko‘r bo‘lib qolgan yahudiylarga haqiqatni taqdim etish uchun, Iso haqiqatni bir qolip ichiga joylashtirdi.

“Najotkor zamonida yahudiylar haqiqatning qimmatbaho javohirlarini urf-odat va afsona chiqindilari bilan shu qadar qoplab tashlagan edilarki, rostni yolg‘ondan ajratib bo‘lmay qolgan edi. Najotkor xurofot va uzoq vaqtdan beri e‘zozlab kelingan xatolar chiqindilarini olib tashlash hamda Xudoning Kalomidagi javohirlarni haqiqatning o‘z qolipiga joylashtirish uchun keldi. Agar Najotkor hozir bizning oldimizga ham yahudiylar oldiga kelganidek kelsa, nima qilgan bo‘lar edi? U urf-odat va marosim chiqindilarini olib tashlashda shunga o‘xshash bir ishni bajarishiga to‘g‘ri kelar edi. U bu ishni qilganida yahudiylar qattiq bezovta bo‘ldilar. Ular Xudoning asl haqiqatini ko‘zdan qochirgan edilar, ammo Masih uni yana ko‘z o‘ngiga keltirdi. Xudoning qimmatbaho haqiqatlarini xurofot va xatodan ozod etish bizning ishimizdir.”

“Ulug‘vor haqiqatlar ko‘zdan yashirilgan holda ko‘mib tashlangan, hamda xato va xurofot tufayli yaltiroqsiz va jozibasiz qilib qo‘yilgan. Iso Xudoning nurini ochib beradi va haqiqatning go‘zal porlashini uning butun ilohiy ulug‘vorligida namoyon qiladi. Samimiy insonlarning onglari hayrat bilan to‘ladi. Ularning qalblari haqiqat gavharlarini yuzaga chiqarib, ularni ularning idrokiga namoyish etgan Zotga nisbatan muqaddas muhabbat bilan tortiladi.”

“Yahudiylar haqiqatning ma‘lum bir qismini tushunar va Xudoning kalomining ayrim qismini o‘rgatar edilar; biroq ular Xudo qonunining uzoqqa boruvchi tabiatini anglab yetmagan edilar. Masih an‘ana chiqindilarini supurib tashladi va Xudo maqsadlarining asl mag‘zi hamda yuragini namoyon qildi. U buni qilganida, ular o‘zlarini tiyib bo‘lmas darajada qahrga mindilar. Ular bir shahardan boshqasiga Masih Xudoning ishini buzayotgan emish, degan yolg‘on xabarlarini tarqatdilar. Lekin Iso eski shakllarni yo‘q qilgan bir paytda, eski haqiqatlarni qayta tikladi va ularni haqiqatning qolipiga joylashtirdi. U ularni bir-biriga moslab, birlashtirdi va shu tariqa to‘liq hamda mutanosib haqiqat tizimini hosil qildi. Bu Najotkorimiz qilgan ish edi; endi esa biz nima qilamiz? Biz Masih bilan uyg‘unlikda

ishlamaymizmi? Mish-mishlar boshqaruviga berilamizmi? O‘z xayolotlarimiz Xudoning nurini bizdan yashirishiga yo‘l qo‘yamizmi? Biz diqqat bilan o‘qishimiz, anglab tinglashimiz va o‘rgangan narsalarimizni boshqalarga ham o‘rgatishimiz kerak. Biz hayot noniga doimo och bo‘lishimiz, tirik suvni va Lubnon qorini doimo izlashimiz kerakki, toki xalqni Haqiqat manbaining tirik, salqinlatadigan suvlariga yetaklay olaylik.” Review and Herald, June 4, 1889.

Iso birinchi kelganida “qadimgi haqiqatlarni qayta tikladi, ularni haqiqatning qolipiga joylashtirdi. U ularni bir-biriga moslab va bog‘lab, haqiqatning mukammal hamda mutanosib bir tizimini yaratdi.” Iso qadimgi haqiqatlarni qayta tiklash uchun qadimgi Isroilning boshlanishidagi tarixdan foydalandi va buni o‘sha haqiqatlarni (mavzu bo‘yicha) bir-biriga moslab hamda ularni (parallel tarzda, satr ustiga satr) bog‘lash orqali amalga oshirdi. U buni yahudiylarni ko‘r qilib qo‘ygan urf-odatlar va an‘analardan ozod qilish maqsadida qildi. O‘sha tarix so‘zma-so‘z Isroilning yakuniy tarixi edi.

Adventizm qadimgi Isroilning yakuniy tarixini takrorlamoqda, va an‘ana hamda urf-odatlarning Laodikiya ko‘rligini bartaraf etish uchun haqiqatni joylashtiradigan asos, Masih yahudiylar bilan muloqot qilgan paytdagidek, hozir ham barpo etilmoqda. “Eski haqiqatlar” haqiqatning “asos”iga joylashtirilishi kerak, toki bashoratli yo‘nalishlar boshqa bashoratli yo‘nalishlar bilan “satr ustiga satr” tarzida, o‘zaro parallel holda birlashtirilsin; buning maqsadi esa, ehtimol, biror Laodikiyalikni uning ko‘rligidan ozod qilishdir. Masih barcha narsada bizning namunasiidir.

Muqaddas Kitobda ta‘limot deb e‘tirof etilgan haqiqatlar bor, va “ajoyib ko‘plab haqiqatlar” ham mavjud, ammo shuningdek, haqiqat ochib berilgan paytda yashayotgan “avlod”dagi “xalq uchun sinov” bo‘lgan “hozirgi haqiqat” ham bor. Payg‘ambarlik ma‘nosida bu Adventizmning to‘rtinchi avlodida sodir bo‘ladi, va “ushbu avlod uchun sinov bo‘lgan” “hozirgi haqiqat” Adventizmning ilk avlodlari uchun sinov emas edi.

“Muqaddas Yozuvlarda tushunilishi qiyin bo‘lgan ayrim narsalar bor va Petrusning iborasiga ko‘ra, ilmsizlar hamda beqarorlar ularni o‘z halokatlari sari burib talqin qiladilar. Bu hayotda biz Muqaddas Yozuvning har bir parchasining ma‘nosini izohlab bera olmasligimiz mumkin; ammo amaliy haqiqatning hayotiy jihatlaridan birortasi ham sir pardasi ostida qolmaydi. Xudoning inoyatli boshqaruvi bilan dunyo o‘sha vaqt uchun berilgan haqiqat yuzasidan sinovdan o‘tadigan payt kelganda, insonlarning onglari Uning Ruhi tomonidan, hatto ro‘za va ibodat bilan ham, Muqaddas Yozuvlarni tadqiq etishga da‘vat etiladi, toki bo‘g‘in ortidan bo‘g‘in topilib, mukammal bir zanjirga birlashtirilguncha. Jonlarning najotiga bevosita taalluqli bo‘lgan har bir haqiqat shu qadar ravshan qilinadiki, hech kim adashishga yoki zulmatda yurishga majbur bo‘lmaydi.”

“Biz bashorat zanjiri bo‘ylab ergashib kelganimiz sari, zamonimiz uchun ochib berilgan haqiqat ravshan ko‘rinib, tushuntirildi. Biz bahramand bo‘layotgan imtiyozlar va yo‘limizga nur sochayotgan ziyo uchun javobgarmiz. O‘tgan avlodlarda yashaganlar o‘zlariga porlashiga yo‘l qo‘yilgan nur uchun javobgar edilar. Ularning ong-u tafakkuri Muqaddas Bitikning ularni sinovdan o‘tkazgan turli nuqtalari yuzasidan mashq qildirildi. Ammo ular biz anglayotgan haqiqatlarni anglamadilar. O‘zlarida bo‘lmagan nur uchun ular mas‘ul emas edilar. Ularda,

bizdagi kabi, Muqaddas Kitob bor edi; ammo bu yer tarixining yakuniy manzaralariga oid maxsus haqiqatning ochilishi yer yuzida yashaydigan so‘nggi avlodlar davriga to‘g‘ri keladi.”

“Maxsus haqiqatlar avlodlarning mavjud bo‘lgan sharoitlariga moslashtirilgan. Hozirgi haqiqat, ya‘ni bu avlod xalqiga sinov bo‘lgan haqiqat, uzoq o‘tmishdagi avlodlar xalqiga sinov bo‘lmagan. Agar to‘rtinchi amrning Shabbati haqida hozir bizga porlayotgan nur o‘tmishdagi avlodlarga berilganida edi, Xudo ularni o‘sha nur uchun javobgar tutgan bo‘lur edi.”
Testimonies, 2-jild, 692, 693.

Adventizm tarixida to‘rt avlod borligini inkor etishni istashi mumkin bo‘lganlarga men Habakkukning Jadvallarini ko‘rsatgan bo‘lardim. Bu haqiqatni tushunishning juda sodda yo‘li shuki, Laodikiya nomi “hukm qilingan xalq” degan ma‘noni bildiradi. Adventizmning boshlanishi hukmning ochilishini e‘lon qildi, Adventizmning oxiri esa hukmning yopilishini e‘lon qiladi. Hukmning yopilishi uchinchi va to‘rtinchi avlodlarda sodir bo‘ladi.

O‘zing uchun yuqoridagi osmonda, pastdagi yerda yoki yer ostidagi suvda bo‘lgan hech narsaning o‘yma suratini ham, biror o‘xshash tasvirini ham yasama. Ularga sajda qilma va ularga xizmat etma. Chunki Men, Egang Xudoying, rashkchi Xudoman; Mendan nafratlanadiganlarning otalari gunohini bolalarining zimmasiga uchinchi va to‘rtinchi avlodgacha yuklayman; ammo Meni sevib, amrlaringa rioya qiladigan minglab kishilarga rahm-shafqat ko‘rsataman. Chiqish 20:4–6.

Hukmning yakunida, Laodikiya (hukm qilingan xalq) Adventizmining oxirgi avlodi hukm qilinadi va qadimgi Isroil Quddusning vayron bo‘lishi chog‘ida bo‘lgani kabi, Egamizning og‘zidan chiqarib tashlanadi. Injiliy ta‘limotlar haqiqatlardir, shuningdek sinovchi haqiqatlar ham bor, yana hozirgi haqiqatlar ham bor. Hozirgi haqiqat har doim sinovchi haqiqatdir, biroq u ayniqsa ayni paytda yashayotgan avlod uchun maxsus mo‘ljallangan sinovchi haqiqatni anglatadi. Ammo masalaning asl mohiyati shuki, Xudoning Kalomidan biz rad etishni tanlagan har qanday haqiqat, ehtimol, aynan biz muvaffaqiyatsiz o‘tgan sinovchi haqiqatga aylangan bo‘ladi.

Iso Xudoning kalomidir va U haqiqatdir. U Pilatga O‘zi “dunyoga” nima sababdan “kelganini” ma‘lum qildi: “haqiqatga shahodat bermoq” uchun kelgan edi, va Uning ovozini eshitgan har bir kishi “haqiqatdandir.” Pilat va Isoning tilga olgan “haqiqat” so‘zi ibroniycha bir so‘zdan kelib chiqqan bo‘lib, u “haqiqat” deb tarjima qilinadi va Eski Ahdda bir yuz yigirma yetti marta uchraydi. O‘sha ibroniycha so‘z (H571) ingliz tilida turli so‘zlar bilan tarjima qilingan, biroq Eski Ahdda u to‘qson ikki marta “haqiqat” deb tarjima qilingan. Bu ko‘p darajalarda nihoyatda qudratli bo‘lgan so‘zlardan biridir.

Eski Ahdda “haqiqat” deb tarjima qilingan so‘z uchta ibroniy harfdan iborat bo‘lib, ibroniy harflarida har bir harfning o‘ziga xos ma‘nosi bor; shu bois harflardan hosil bo‘lgan so‘z, uning tarkibidagi har bir harf ma‘nolarining birikishi orqali so‘zning yakuniy ma‘nosini yuzaga keltiradi. “Haqiqat” so‘zi uchta ibroniy harfdan tuzilgan: ibroniy alifbosining birinchi harfi, o‘rtadagi bir harf va ibroniy alifbosining oxirgi harfi. Eski Ahdda “haqiqat” alifboning birinchi va oxirgi harflari hamda ularning o‘rtasidagi bir harf orqali ifodalanadi!

Bu Muqaddas Kitobdagi “birinchi tilga olinishi qoidasi”ning ta’rifidir. Biror mavzu ilk bor bayon etilgan joy o’sha so’z uchun eng muhim havoladir; u urug‘ kabidir va butun hikoyani vujudga keltirish uchun zarur bo‘lgan barcha DNKn o‘zida mujassam etadi. “Birinchi tilga olinishi qoidasi”dagi ikkinchi eng muhim havola esa oxirgi havoladir, chunki aynan o’sha yerda boshlanish bilan yakun orasida yuzaga keladigan barcha hikoyalar bir-biriga bog‘lanadi. “Vahiy kitobida Muqaddas Kitobning barcha kitoblari uchrashadi va nihoyasiga yetadi,” va Vahiy Muqaddas Kitobning oxirgi kitobidir.

Biz ko‘rib chiqayotgan ibroniycha “haqiqat” so‘zi “Alef” harfi bilan boshlanadi, o‘n uchinchi harf “Mem”dir, yigirma ikkinchi va oxirgi harf esa “Tav”dir. Albatta, bu harflarning ta’riflarida qaysi tilshunosga murojaat qilishingizga qarab turli nozik ma’no farqlari mavjud, biroq umumiy ta’riflar juda ma’lumotlidir.

א (Aleph): Ibroniyl alifbosining birinchi harfi bo‘lib, u ko‘pincha birlik bilan bog‘lanadi hamda Ilohiylik va abadiylikni ifodalaydi, Xudo bilan yaratilish o‘rtasidagi bog‘liqlikni ramziy tarzda bildiradi.

מ (Mem): Ibroniyl alifbosining o‘n uchinchi harfi bo‘lib, ko‘pincha suv bilan bog‘lanadi.

ת (Tav): Ibroniyl alifbosining oxirgi harfi bo‘lib, “belgi” yoki “nishon” ma’nosini anglatadi. U ko‘pincha yakunlanish tushunchasi yoki yaratilishning “muhri” bilan bog‘lanadi. Qadimgi ibroniyl yozuvida Tav harfi xoch shakliga ega edi.

Biz ko‘rib chiqayotgan, “haqiqat” deb tarjima qilinadigan ibroniycha so‘z uchta harfdan tarkib topgan bo‘lib, ular birgalikda abadiyl Xushxabarni ifodalaydi. Nima? Agar uch farishtaning xabarlarini abadiyl Xushxabar ekanini tushunsangiz, buni osonlik bilan anglaysiz. Buni anglash mumkin, chunki bu uch harfning ta’riflari uch farishtaning xabarini ifodalaydi.

Vahiy kitobining o‘n to‘rtinchi bobidagi birinchi farishta abadiyl Injilni bayon qiladi, so‘ngra butun dunyoga Xudodan “qo‘rqishni” hamda Yaratuvchiga sajda qilish orqali Uni ulug‘lashni aytadi. O’sha uch harfning birinchisi bo‘lgan (Alef)ning ta’rifi shudir: “Ilohiyl, Abadiyl Xudo va insoniyatning Yaratuvchisi sifatida, odamlar chuqur ehtirom bilan qo‘rqib, sajda qilishlari lozim bo‘lgan Xudo.”

Alef birinchi farishtaning xabarini ifodalaydi.

Ikkinchi farishtaning xabari insonlarni Bobil ichidan chiqishga chorlaydi, Muqaddas Ruh qachon to‘kilishini belgilaydi va Bobilning isyonini aniqlab beradi. (Mem) harfining ta’rifi suv bilan bog‘liq bo‘lib, u Ruhning to‘kilishining ramzidir; u alifboning o‘n uchinchi harfidir, o‘n uch soni esa isyonning ramzi bo‘lgani uchun, shu tariqa Bobilni aniqlab beradi. Mem ikkinchi farishtaning xabarini ifodalaydi.

Uchinchi farishta insonlarni hayvonning tamg‘asini qabul qilishdan ogohlantiradi, sajda qiluvchilarning ikki toifasini va Xudoning g‘azabini aniqlab beradi. (Tav)ning ta’rifi shuki, u “tamg‘a”ni (hayvonning tamg‘asini) ifodalaydi; u yaratilish muhrini (Xudoning muhrini) ifodalaydi. Harfning o‘zi xoch shaklidir. Tav uchinchi farishtaning xabarini ifodalaydi.

“Uning xalqining peshonalariga qo‘yiladigan tirik Xudoning muhri nima? Bu shunday bir belgiki, uni inson ko‘zlari emas, balki farishtalar o‘qiy oladi; chunki halok qiluvchi farishta najotning bu belgisini ko‘rishi kerak. Idrokli aql Rabbiy asrandi o‘g‘il va qizlarida Kalvariya xochining alomatini ko‘rgan. Xudoning qonunini buzish gunohi olib tashlangan. Ular nikoh kiyimiga burkangan bo‘lib, Xudoning barcha amrlariga itoatli va sodiqdirlar.”

“Rabbiy haqiqatni biladigan, ammo so‘zda ham, amalda ham Uning amrlariga itoat etmaydiganlarni oqlamaydi.” Maranatha, 243.

“haqiqat” deb tarjima qilinadigan ibroniycha so‘z uchta harfdan tashkil topgan bo‘lib, ularning har biri o‘ziga xos ta‘rifga ega. Ana shu uch ta‘rif uch farishtaning xabarlarining ham ta‘riflaridir. Ular, shuningdek, birinchi farishtaning xabarining ham ta‘riflaridir, chunki birinchi farishtaning xabari Adventizmning boshidagi xabar bo‘lgan, uchinchi farishtaning xabari esa Adventizmning oxiridagi xabardir. Iso oxirni boshlanish orqali tasvirlagani uchun, birinchi farishta uchinchi farishtaning xabarining barcha bashoratli yo‘l belgilariga egadir. Shunday qilib, ibroniy tilidagi uch harfning ta‘riflari nafaqat uchinchi farishtaning xabarining ramzlariga, balki birinchi farishtaning xabarining ham ramzlariga aylanadi.

Vahiy kitobidagi Yuhannoga o‘sha paytda mavjud bo‘lgan narsalarni yozish buyurildi, va u shunday qilish orqali ayni paytda kelajakda bo‘ladigan narsalarni ham yozayotgan bo‘lar edi. U oxirni yoritib berish uchun boshlanishni qayd etdi. Hech qanday noaniqliksiz, Yettinchi kun adventistlariga Millerchilar xabarini, ya‘ni birinchi farishta xabarini, o‘rganish va e‘lon qilish buyurilgan. Biz o‘sha haqiqatlarni va o‘sha tarixni o‘rganib hamda e‘lon qilib, uchinchi farishta xabarini e‘lon qilayotgan va birinchi farishta tarixini takrorlayotgan bo‘lamiz.

“Xudo bizga yangi bir xabar bermayapti. Biz 1843 va 1844-yillarda bizni boshqa jamoatlardan olib chiqqan xabarni e‘lon qilishimiz kerak.” Review and Herald, 1905-yil 19-yanvar.

“1840–1844 yillardan berilgan barcha xabarlar hozir kuch bilan ilgari surilishi kerak, chunki yo‘nalishini yo‘qotib qo‘ygan ko‘plab odamlar bor. Xabarlar barcha jamoatlarga yetib borishi kerak.” Manuscript Releases, 21-jild, 437.

“Biz 1841, 1842, 1843 va 1844 yillarda qabul qilgan haqiqatlar endi o‘rganilishi va e‘lon qilinishi kerak.” Manuscript Releases, 15-jild, 371.

“Ogohlantirish keldi: 1842, 1843 va 1844-yillardagi xabar kelganidan beri biz qurib kelayotgan imon poydevorini izdan chiqaradigan hech narsa kirib kelishiga yo‘l qo‘yilmasligi kerak. Men bu xabarda edim va o‘shandan buyon Xudo bizga bergan nurga sodiq qolgan holda butun dunyo oldida turibman. Biz kun sayin Rabbiyni jiddiy ibodat bilan izlab, nur so‘raganimizda oyoqlarimiz qo‘yilgan maydondan oyoqlarimizni olishni niyat qilmaymiz. Xudo menga bergan nurni men tark eta olaman, deb o‘ylaysizmi? U Azaliy Qoya kabi bo‘lishi kerak. U menga berilganidan beri meni yo‘llab kelmoqda.” Review and Herald, 1903-yil 14-aprel.

Birinchi farishtaning xabari va bu xabar taqdim etilgan tarix, ayrim bashoratli shartlar bilan, bizning hozirgi tariximizga parallel bo‘lib, uni yoritib beradi. Bu ikki tarix, shuningdek, Ilohiy tilshunos “haqiqat” so‘zini hosil qilish uchun qo‘llagan uch harf orqali ham ifodalangan. Va bu

“haqiqat” so‘zi abadiy xushxabarni ifodalaydi.

Adventizmning boshidagi Millerchilar tarixi birinchi farishtani ifodalaydi, Adventizmning oxiridagi va uchinchi farishta bilan ifodalangan tarix esa unga parallel bo‘lgan tarixdir, biroq ular ayrim farqlarni o‘z ichiga oladi.

Birinchi farishta hukmning ochilishini e‘lon qiladi, uchinchi farishta esa hukmning yopilishini e‘lon qiladi. Adventizm tarixi ochilib borgan bashoratli tuzilma uning boshlanish tarixida ham, yakunida ham aynan bir xildir. Har ikki chekka ham tarixda namoyon bo‘lar ekan, uch farishtaning uch bosqichiga ergashishi ko‘rsatib berilishi mumkin. Va o‘sha uch farishta ayni o‘sha uch harfdir ham. Shuning uchun Adventizmning har ikki chekkasidagi voqealarning bashoratli ketma-ketligi uch farishtaning uch bosqichiga asoslangan bo‘lib, ular, shuningdek, “haqiqat” so‘zini hosil qiladigan o‘sha uch ibroniy harf bilan ham ifodalangan yo‘l-belgilaridir.

Alfa Adventizmning boshlanishidir, Omega esa Adventizmning oxiri, o‘rtadagi harf esa, o‘n uchinchi harf bo‘lgani uchun, Adventizmning boshlanishidan to oxirigacha bo‘lgan isyonini ko‘rsatadi.

Bizga Xudoning yo‘li qayerda ekani haqida ta’lim berilgan:

Ey Xudo, Sening yo‘ling muqaddas maskandadir; bizning Xudoyimizdek buyuk Xudo kim?
Zabur 77:13.

Muqaddas maskanda biz Xudoning yo‘li uch farishtaning xabarlaridagi ayni o‘sha uch bosqich ekanini ko‘ramiz. Tashqi hovlida Xudodan qo‘rqish insonni qurbonlik keltirishga va oqlanishni qo‘lga kiritishga yetaklaydi. Muqaddas joyda muqaddaslanish tutatqi qurbongohi bilan ifodalangan ibodat hayoti, nazr nonlari stoli bilan ifodalangan tadqiqot hayoti va shamdonlar bilan ifodalangan xizmat hayoti orqali tasvirlanadi. Eng Muqaddas Joy hukmni ifodalaydi. Birinchi farishtaning xabarida ifodalanganidek, biz Xudodan qo‘rqishga ega bo‘lganimizda, tashqi hovlida xoch etagida oqlanishni izlaymiz. Oqlanganimizda (solih qilinganimizda), muqaddas joy bilan ifodalangan muqaddaslangan hayotning yangiligida (muqaddaslikda o‘lishda) yuramiz. Muqaddas joy Ikkinchi farishtaning xabari davomida, Yarim tun nidosi hamrohligida, Milleritlar tomonidan ado etilgan masihiy ishini ifodalaydi. Oqlangan va muqaddaslangan holda, biz Eng Muqaddas Joy bilan ifodalangan hukmga tayyorlanamiz. Muqaddas maskandagi uch bosqich — boshqa narsalar qatorida uch ilohiy-atamaviy tushunchani, ya’ni oqlanish, muqaddaslanish va ulug‘lanishni ifodalab, shuningdek uch farishtaning xabarlarini ham ifodalaydi, va, albatta, birinchi farishtaning xabarini ham, hamda, albatta, “truth” so‘zini hosil qilish uchun qo‘llanadigan uch harfni ham ifodalaydi.

Muqaddas maskanning hovlisida ham biz ayni uch bosqichni topamiz. Muqaddas maskanga kirishdagi birinchi bosqich, xuddi birinchi farishta uchinchi farishtaga muvofiq kelgani kabi, muqaddas maskanning oxirgi bosqichini tasvirlashi lozim. Hovlidagi birinchi bosqich — qurbonlikning so‘yilishidir; bu oqlanishni ifodalaydi. Ikkinchi bosqich — bu hovuz bo‘lib, unda yog‘ (gunoh) olib tashlanadi va qurbonlik yakuniy bosqichlardan oldin poklanadi. Hovuz suvi ikkinchi bosqichning o‘ziga xos xususiyatidir. Uchinchi bosqich esa haqiqiy kuydiriladigan

qurbonlik bo‘lib, u hukm bajo keltirilgan xochdagi Masihni timsollagan. Xuddi shu uch bosqich muqaddas maskanning birinchi bosqichida ham mavjud, xuddi shu uch bosqich birinchi farishtaning xabarida ham mavjud bo‘lgani kabi. Alfa va omega tamoyili muqaddas maskan ichidadir; xuddi u uch farishtaning xabarlarida bo‘lgani kabi, “haqiqat” so‘zini tashkil etuvchi harflarda ham shundaydir.

2300 yillik bashorat aynan bir xil tuzilishga ega. Bashorat uchta farmon bilan boshlandi va 1844-yil 22-oktabrda uchinchi farishtaning xabari kelishi bilan yakunlandi. Bashorat beshta bashoratli chiziqni bayon etadi va 2300 yillik bashoratning boshidagi tarix ana shu besh bashoratning har birining yakuniy tarixini ifodalaydi. To‘liq 2300 yillik bashoratning boshi ham, oxiri ham uchta farmonga ega bo‘lib, u uchta xabar bilan yakun topadi.

Miloddan avvalgi 457-yilda bashoratning boshlanishi mashaqqatli zamonlarda yuz berdi va yahudiylarga qaytib kelib, ma’bad hamda shaharni qayta qurish uchun imkon yaratdi. Bashoratga muvofiq ravishda, miloddan avvalgi 457-yilda boshlangan ish 49 yil o‘tgach, mashaqqatli zamonlarda yakunlandi. Qirq to‘qqiz yilning boshlanishi qirq to‘qqiz yilning oxirini tasvirlaydi.

Miloddan avvalgi 457-yil Masihning suvga cho‘mishida moylanishini ko‘rsatadigan bashoratning boshlanishini belgilaydi. Uning moylanishi, xuddi qadimgi Isroil miloddan avvalgi 457-yilda so‘zma-so‘z Quddusni qayta qurish uchun bir joyga to‘plangani kabi, Eski emas, Yangi Quddusning fuqarolari bo‘ladigan bir xalqni bir joyga to‘plash borasidagi xizmatining boshlanishini belgiladi.

Miloddan avvalgi 457-yil, shuningdek, Masihning qachon xochga mixlanishini belgilovchi bashoratning boshlanishini ham ko‘rsatadi. Opa Uayt xoch tarixini 1844-yil 22-oktabrdagi Buyuk Hafsalasi Pir Bo‘lish bilan bir qatarga qo‘yadi, va u Qizil dengizdan o‘tish tarixini ham Buyuk Hafsalasi Pir Bo‘lish bilan uyg‘unlashtiradi. Miloddan avvalgi 457-yilda bir hafsalasi pir bo‘lish hodisasi yuz bergan bo‘lib, u Qizil dengiz bo‘yida ibroniylarning hafsalasi pir bo‘lishini, Adventistlar uchun Buyuk Hafsalasi Pir Bo‘lishni, shogirdlarning xoch oldidagi hafsalasi pir bo‘lishini va miloddan avvalgi 457-yilda Ezraning hafsalasi pir bo‘lishini timsollagan edi.

“Ezra Quddusga ko‘plab kishilar qaytib kelishini kutgan edi, ammo da’vatga javob berganlarning soni umidni puchga chiqargudek darajada oz bo‘ldi. Uylar va yer-mulk orttirib olganlarning ko‘plari bu mulklardan voz kechishga sira istak bildirmadilar. Ular rohat va farovonlikni sevib, o‘sha yerda qolishdan tamoman mamnun edilar. Ularning namunasi, aks holda imon bilan oldinga borayotganlar safiga qo‘shilishni tanlagan bo‘lishi mumkin bo‘lgan boshqalarga to‘siq bo‘ldi.” Payg‘ambarlar va shohlar, 612.

Miloddan avvalgi 457-yil, shuningdek, qadimgi Isroil Xudo tomonidan taloq qilinadigan va xushxabar g‘ayriyahudiylarga olib boriladigan vaqtni belgilovchi bashoratning boshlanishini ham anglatadi; bu esa ayniqsa qadimgi Isroil uchun belgilangan 490 yillik maxsus sinov muddatining yakunini ko‘rsatadi. Shunday ekan, miloddan avvalgi 457-yil ularning sinov muddatining boshlanishini, milodiy 34-yil esa ularning sinov muddatining tugashini belgilaydi; bu esa Adventizmning sinov muddati 1844-yilda boshlanganini va Yakshanba qonunida nihoyasiga yetishini timsollaydi.

2300 yillik bashorat ichida yana bir necha boshqa ichki vaqt bashoratlari ham bor, ammo ularning barchasi Alfa va Omegaga xos muhrni o'zida mujassam etadi. Ularning boshlanishlari oxirlarini tasvirlab beradi.

Shuni ta'kidlash muhimki, qadimgi Isroil Xudoning qonunining omonatchilari etib tayinlangan edi, zamonaviy Isroil esa nafaqat Uning qonunining, balki Uning bashoratlarining ham omonatchilari etib tayinlandi. Rabbiy qadimgi Isroil bilan ahd tuzganida, U ularni toshdan yasalgan ikki lavhaga yozilgan O'n Amrning omonatchilari qildi. U zamonaviy Isroil bilan Millerchilar tarixida ahd tuzganida esa, U ularni 1843 va 1850-yillardagi kashshoflar jadvallarida ifodalangan Habakkukning ikki lavhasida aks ettirilgan O'zining bashoratli kalomining omonatchilari qildi. Qadimgi Isroilning boshlanishi zamonaviy Isroilning boshlanishini tasvirlaydi.

“Rabbiy O'z xalqi Isroilni chaqirib oldi va ularga muqaddas bir omonatni topshirishi uchun ularni dunyodan ajratdi. U O'z qonunini ularga ishonib topshirdi; va O'zi haqidagi bilimni insonlar orasida ular orqali saqlab qolishni niyat qildi. Ular orqali osmonning nuri yerning qorong'u joylariga porlashi, va barcha xalqlarga o'z butparastliklaridan yuz o'girib, tirik va haqiqiy Xudoga xizmat qilishga da'vat etuvchi bir ovoz eshitisilishi kerak edi.

“Agar ibroniylar o'zlariga ishonib topshirilgan omonatga sodiq qolganlarida, ular dunyoda bir qudrat bo'lur edilar. Xudo ularning himoyasi bo'lur edi va U ularni boshqa barcha xalqlardan yuqori ko'targan bo'lur edi. Uning qudrati va haqiqati ular orqali namoyon qilingan bo'lur edi, va ular Uning dono va muqaddas hukmronligi ostida, Uning boshqaruvining butparastlikning har qanday shaklidan ustunligining namunasi sifatida namoyon bo'lur edilar. Ammo ular Xudo bilan qilgan ahdlariga sodiq qolmadilar. Ular boshqa xalqlarning butparastona amallariga ergashdilar; va o'z Yaratuvchisining nomini yer yuzida madh etiladigan qilish o'rniga, uni nafratga duchor qildilar.”

“Shunga qaramay, Xudoning maqsadi bajo bo'lmog'i kerak. Uning irodasi haqidagi bilim dunyoga yetkazilmog'i lozim. Xudo O'z xalqining ustiga zulm qo'lini keltirdi va ularni xalqlar orasiga asirlar sifatida tarqatib yubordi. Musibat ichida ularning ko'plari o'z gunohlaridan tavba qildilar va Egamizni izladilar. Shunday qilib, butparast xalqlar mamlakatlari bo'ylab tarqalgan holda, ular haqiqiy Xudo haqidagi bilimni yoydilar.”

“Bu kunda Xudo O'z jamoatini, qadimgi Isroilni chaqirgani kabi, yer yuzida nur bo'lib turishga chaqirdi. U haqiqatning qudratli yoruvchi tig'i bilan,—birinchi, ikkinchi va uchinchi farishtalarning xabarlarini orqali,—bir xalqni jamoatlardan va dunyodan ajratib, ularni O'ziga muqaddas yaqinlikka olib kirdi. U ularni O'z qonunining omonatdorlari qildi va bu zamon uchun bashoratning buyuk haqiqatlarini ularga ishonib topshirdi. Qadimgi Isroilga ishonib topshirilgan muqaddas kalomlar kabi, bular ham dunyoga yetkazilishi lozim bo'lgan muqaddas omonatdir.

“Bashorat shuni e'lon qiladiki, birinchi farishta o'z xabarini 'har bir millatga, qabilaga, tilga va xalqqa' yetkazadi. Xuddi o'sha uch karra xabarning bir qismini tashkil etuvchi va ayni shu zamon uchun berilgan uchinchi farishtaning ogohlantirishi ham bundan kam darajada keng tarqalmaydi. Ustiga 'Xudoning amrlari va Isoning imoni' deb yozilgan bayroq baland ko'tarilishi kerak. Birinchi va ikkinchi xabarlarining qudrati uchinchisida kuchaytirilishi kerak.

U bashoratda osmonning oʻrtasida uchib borayotgan bir farishta tomonidan baland ovoz bilan eʼlon qilinayotgan holda tasvirlangan, va u butun dunyoning eʼtiborini tortadi.”

“Oʻlimli insonlarga qaratilgan tahdidlarning eng dahshatlisi uchinchi farishtaning xabarida mujassamdir. Xudoning gʻazabini rahm-shafqatsiz holda boshga keltiradigan gunoh, albatta, dahshatli gunoh boʻlishi kerak. Ammo odamlar bu muhim masala borasida zulmatda qoldirilmagan; mahluq va uning suratiga sajda qilishga qarshi ogohlantirish Xudoning hukmlari yogʻilishidan oldin dunyoga yetkazilishi lozim, toki hamma hukmlarning nega yuborilayotganini bilsin va ulardan qochib qutulish imkoniyatiga ega boʻlsin.” Signs of the Times, January 25, 1910.

Habakkukning ikkinchi bobining amalga oshishi sifatida ikki lavhaning tayyorlanishi bir necha bashoratlarning bajo boʻlishi edi.

Men oʻz qoʻriq joyimda turaman, minorada turib olaman va U menga nima deyishini, fosh etilganimda men nima deb javob berishimni koʻrish uchun kuzataman. Shunda Egamiz menga javob berib, dedi: Vahiyni yoz, uni lavhalar ustiga ravshan qilib bit, toki uni oʻqigan odam yugurib borsin. Chunki vahiy hali belgilangan vaqt uchundir; ammo oxirida u soʻzlaydi va yolgʻon chiqmaydi: garchi u kechikkandek tuyulsa ham, uni kut; chunki u albatta keladi, kechikmaydi.

Mana, magʻrurlangan kishining joni unda toʻgʻri emas; ammo odil oʻz imoni bilan yashar. Habakkuk 2:1–4.

1843-yilgi kashshoflar jadvali ham, 1850-yilgi kashshoflar jadvali ham bashoratning amalga oshishi edi. Xabaquqning jadvallarini oʻrganish bunga yetarlicha dalil beradi. Ammo Xabaquqdagi ushbu parcha muhokamamizning bu nuqtasiga muhim hissa qoʻshadi.

“Men 1843-yilgi jadval Rabbimizning qoʻli bilan yoʻnaltirilganini va u oʻzgartirilmasligi kerakligini koʻrdim; raqamlar U xohlaganidek ekanini; Uning qoʻli ayrim raqamlardagi bir xatoni ustida boʻlib, uni yashirib turganini, shuning uchun Uning qoʻli olinmaguncha hech kim uni koʻra olmaganini koʻrdim.” Early Writings, 74, 75.

1843 yildan keyin Rabbii yana bir jadval tuzishni koʻrsatdi, ammo birinchi (1843) jadval ilhomdan boshqa hech narsa bilan oʻzgartirilmasligi kerak edi.

“Men haqiqat jadvallarda ravshan bayon qilinishi kerakligini, yer va undagi barcha toʻlalik Rabbiynikidir, va uni ravshan qilish uchun zarur vositalar ayamaslik kerakligini koʻrdim. Men eski jadval Rabbii tomonidan yoʻnaltirilganini va undagi birorta ham raqam ilhomsiz oʻzgartirilmasligi kerakligini koʻrdim. Men jadvaldagi raqamlar Xudo ularning qanday boʻlishini istagan boʻlsa, shunday ekanini, va Uning qoʻli baʼzi raqamlardagi bir xatoni uning ustida tutib, yashirib turganini koʻrdim, toki Uning qoʻli olib tashlanmaguncha hech kim uni koʻrmasin.” Spalding and Magan, 2.

Nikols birodar (1850-yilgi jadvalni tayyorlagan kishi) bilan birga yashab turgan paytida, u jadvalni tayyorlayotgan davrda, Oq opa 1850-yilgi jadvalni Muqaddas Kitobda koʻrganini aytdi.

“Men birodar Nichols tomonidan jadvalning nashr etilishida Xudo borligini ko‘rdim. Men bu jadval haqida Muqaddas Kitobda bir bashorat borligini ko‘rdim, va agar bu jadval Xudoning xalqi uchun mo‘ljallangan bo‘lsa, agar u bir kishi uchun yetarli bo‘lsa, boshqasi uchun ham shundaydir, va agar kimdir kattaroq o‘lchamda chizilgan yangi jadvalga muhtoj bo‘lgan bo‘lsa, barchaga ham xuddi shunchalik zarurdir.” Manuscript Releases, 13-jild, 359.

Habakkukga: “Vahiyni yoz, va uni lavhalar ustiga ravshan qilib bitgin”, deb amr qilingan edi. Habakkukning ikki lavhasi, Xudo Adventizm bilan O‘z ahdini tuzganining ramzi edi; chunki U ularni O‘z bashoratlarining omonat saqllovchilari etib tayinladi. Xuddi shuningdek, U qadimgi Isroil bilan ahdga kirishganida qonunning ikki lavhasini bergan va ularni qonunning omonat saqllovchilari bo‘lish mas‘uliyati bilan yuklagan edi. Ammo Habakkuk, vahiyni ravshan qilishi kerak bo‘lgan lavhalarga nisbatan ikki toifa sajda qiluvchilarni ko‘rsatadi. Bir toifa — “ko‘ngli mag‘rurlik bilan ko‘tarilgan” va “to‘g‘ri bo‘lmagan”lar; ikkinchi toifa esa “solih” deb ta’riflanadi, ular “o‘z imoni bilan yashaydi.”

Habakkukning mazmuni shuni ko‘rsatadiki, oqlanganlar ikki lavha bilan ifodalangan bashoratli Kalomga asoslangan imon bilan yashaydilar; demak, oqlanmaganlar Adventizmning boshlanishlarini rad etganlar. Men ta’kidlashni istayotgan nuqta bir muncha vaqt avval ko‘rib chiqqan bir parchaga asoslanadi. U shunday deyiladi:

“Biroq ma’bad, 2300 kun bilan bog‘liq holda, Xudoning amrlari va Isoning imoni kabi mavzular o‘tgan Advent harakatini tushuntirib berish, hozirgi mavqeimiz qanday ekanini ko‘rsatish, shubhalanayotganlarning imonini mustahkamlash va ulug‘vor kelajakka ishonch bag‘ishlash uchun mutlaqo mosdir. Men ko‘p bora ko‘rdimki, xabarchilar aynan shu asosiy mavzular ustida to‘xtalishlari kerak edi.” Early Writings, 63.

Biz hozirgina ushbu to‘rtta haqiqatning barchasini ko‘rib chiqdik: muqaddas ma’bad, 2300 kun, Xudoning amrlari va Isoning imoni. Biz bu to‘rtta haqiqatning barchasini “o‘tgan Advent harakatini tushuntirish va hozirgi mavqeimiz nima ekanini ko‘rsatish uchun mukammal tarzda hisoblab chiqilgan” haqiqat doirasiga joylashtirdik. O‘sha doira “birinchi tilga olinishi qoidasi”dir; u Alfa va Omeganing muhridir va u haqiqat doirasidir, chunki “haqiqat” so‘zi Adventizmning boshlanishini tushuntirish uchun belgilangan “hozirgi haqiqat” sifatida ta’riflangan ushbu to‘rtta haqiqatning barchasi bilan ayni o‘sha muhrni o‘z ichiga oladi.

Hech bo‘lmaganda, bu shuni anglatadiki, biz ko‘rib chiqayotgan “haqiqat” deb tarjima qilingan so‘z abadiy xushxabarning asosidir, va u yakuniy ogohlantirish xabarining asosidir, va u uchinchi farishtaning xabarining asosidir, va u Iso Masihning Vahiysining katta bir qismini tashkil etadi.

Vahiy kitobining birinchi bobidagi dastlabki uch oyatda Iso Masihning Vahiysi sifatida ifodalangan oxirgi ogohlantirish xabari Vahiy kitobining oxirida ikkinchi bor tasdiqlanadi. Vahiy kitobining oxiri Eski Ahdning birinchi oyatlari, shuningdek Eski Ahdning oxirgi oyatlari haqida ham guvohlik beradi. Shu to‘rt ishoraga tayangan holda, ilohiy qoidaga ko‘ra bashoratli qatorni bashoratli qator ustiga qo‘yish usuli bilan, oxirgi ogohlantirish xabari Yaratuvchining O‘z yaratgan mavjudotlari bilan bo‘lgan munosabatiga taalluqli ekani xulosa qilinishi mumkin. U Uning yaratuvchilik qudratiga taalluqlidir. U Uning yaratuvchilik qudrati Uning jamoatiga qanday

yetkazilishiga taalluqlidir. U nihoyani ibtido bilan aynanlashtiradigan Ilohiyatning sifatiga taalluqlidir. Bu sinov muddatining yopilishidan sal oldin keladigan xabardir va bundan ham ortiqdir. Birgalikda ko‘rib chiqilganda, bu Xudoning yaratuvchilik qudrati haqidadir! Va Uning yaratuvchilik qudrati haqida ilk bor zikr Ibtido kitobining boshida, birinchi oyatdan to ikkinchi bobning uchinchi oyatigachadir.

Boshida Xudo osmonni va yerni yaratdi. Yer esa shaklsiz va bo‘m-bo‘sh edi; zulmat tubsizlik yuzini qoplab turardi. Xudoning Ruhi esa suvlar yuzi uzra harakatlanar edi.

Va Xudo dedi: “Yorug‘lik bo‘lsin”. Va yorug‘lik bo‘ldi. Va Xudo yorug‘likni ko‘rdi, uning yaxshi ekanini ko‘rdi; va Xudo yorug‘likni zulmatdan ajratdi. Va Xudo yorug‘likni Kunduz, zulmatni esa Tun deb atadi. Va oqshom bo‘ldi, va tong bo‘ldi — bu birinchi kun edi.

Va Xudo dedi: “Suvlarning o‘rtasida falak bo‘lsin, va u suvlarni suvlardan ajratsin”. Va Xudo falakni yaratdi, hamda falak ostidagi suvlarni falak ustidagi suvlardan ajratdi; va shunday bo‘ldi. Va Xudo falakni Osmon deb atadi. Va oqshom bo‘ldi, va tong bo‘ldi — ikkinchi kun.

Va Xudo dedi: Osmon ostidagi suvlar bir joyga to‘plansin, va quruqlik ko‘rinsin. Va shunday bo‘ldi. Va Xudo quruqlikni Yer deb atadi; suvlarning to‘plangan joyini esa Dengizlar deb atadi. Va Xudo uning yaxshi ekanini ko‘rdi. Va Xudo dedi: Yer o‘t-o‘lanlarni, urug‘ beradigan gilyohlarni va yer yuzida o‘z turi bo‘yicha meva beradigan, urug‘i o‘zida bo‘lgan mevali daraxtlarni undirib chiqarsin. Va shunday bo‘ldi. Va yer o‘t-o‘lanlarni, o‘z turi bo‘yicha urug‘ beradigan gilyohlarni va o‘z turi bo‘yicha meva beradigan, urug‘i o‘zida bo‘lgan daraxtlarni undirib chiqardi. Va Xudo uning yaxshi ekanini ko‘rdi. Va oqshom bo‘ldi, va tong bo‘ldi — uchinchi kun.

Va Xudo dedi: Osmon gumbazida kunduzni kechadan ajratib turadigan yoritqichlar bo‘lsin; ular alomatlar, fasllar, kunlar va yillar uchun bo‘lsin; va ular osmon gumbazida yer yuziga yorug‘lik beradigan yoritqichlar bo‘lsin. Va shunday bo‘ldi. Va Xudo ikkita buyuk yoritqichni yaratdi: kattaroq yoritqich kunduz ustidan hukmronlik qilish uchun, kichikrog‘i esa kecha ustidan hukmronlik qilish uchun; yulduzlarni ham yaratdi. Va Xudo ularni yer yuziga yorug‘lik berish uchun osmon gumbaziga joylashtirdi, kunduz va kecha ustidan hukmronlik qilish uchun hamda yorug‘likni zulmatdan ajratish uchun; va Xudo buning yaxshi ekanini ko‘rdi. Va oqshom bo‘ldi va tong bo‘ldi — to‘rtinchi kun.

Va Xudo dedi: Suvlar hayotga ega bo‘lgan sudralib yuruvchi jonivorlarni mo‘l-ko‘l yetishtirsin, va qushlar osmon gumbazining ochiq kengligida yer uzra uchsin. Va Xudo ulkan kitlarni, hamda suvlar o‘z turiga ko‘ra mo‘l-ko‘l yetishtirgan har bir harakatlanuvchi tirik jonzotni, va har bir qanotli qushni o‘z turiga ko‘ra yaratdi; va Xudo buning yaxshi ekanini ko‘rdi. Va Xudo ularga baraka berib, dedi: Hosildor bo‘linglar, ko‘payinglar, dengizlardagi suvlarni to‘ldiringlar, va qushlar yer yuzida ko‘paysin. Va oqshom bo‘ldi, va tong bo‘ldi — beshinchi kun.

Va Xudo dedi: Yer o‘z turi bo‘yicha tirik jonzotlarni: chorvani, sudralib yuruvchilarni va yer hayvonlarini o‘z turi bo‘yicha chiqarsin. Va shunday bo‘ldi. Va Xudo yer hayvonlarini o‘z turi bo‘yicha, chorvani o‘z turi bo‘yicha va yer yuzida sudralib yuruvchi barcha narsani o‘z turi bo‘yicha yaratdi; va Xudo bularning yaxshi ekanini ko‘rdi. Va Xudo dedi: Kelinglar, Insonni

O‘z suratimizda, O‘z o‘xshashligimizga ko‘ra yarataylik; va ular dengizdagi baliqlar, osmondagi qushlar, chorva, butun yer yuzi va yer yuzida sudralib yuruvchi har bir jonivor ustidan hukmronlik qilsinlar. Shunday qilib, Xudo insonni O‘z suratida yaratdi, uni Xudoning suratida yaratdi; ularni erkak va ayol qilib yaratdi. Va Xudo ularni barakaladi, va Xudo ularga dedi: Samarali bo‘linglar, ko‘payinglar, yer yuzini to‘ldiringlar va uni bo‘ysundiringlar; hamda dengizdagi baliqlar, osmondagi qushlar va yer yuzida harakatlanuvchi har bir tirik mavjudot ustidan hukmronlik qilinglar. Va Xudo dedi: Mana, Men sizlarga butun yer yuzidagi urug‘ beruvchi har qanday o‘t-o‘lanni va ichida urug‘ beruvchi meva bo‘lgan har qanday daraxtni berdim; ular sizlar uchun oziq bo‘ladi. Va yerning har bir hayvoniga, osmonning har bir qushiga va yer yuzida sudralib yuruvchi, ichida hayot bo‘lgan har bir narsaga Men oziq uchun har qanday yashil o‘t-o‘lanni berdim. Va shunday bo‘ldi. Va Xudo O‘zi yaratgan hamma narsani ko‘rdi, va mana, u juda yaxshi edi. Va oqshom bo‘ldi, va tong bo‘ldi — oltinchi kun. Shunday qilib, osmonlar va yer, va ulardagi butun lashkar tamom bo‘ldi. Va yettinchi kuni Xudo qilgan ishini tugatdi; va yettinchi kuni qilgan barcha ishidan orom oldi. Va Xudo yettinchi kunni barakaladi va uni muqaddas qildi; chunki o‘sha kunda Xudo yaratib qilgan barcha ishidan orom olgan edi. Ibtido 1:1–2:3.

Oldingi oyatlar butun yaratilishning shahodatini ifodalaydi va Xudoning kalomi ijodiy qudratga ega ekanini ta’kidlaydi.

Butun yer yuzi Egadan qo‘rqsin; dunyoning barcha aholisi Uning oldida hayrat va qo‘rquvda tursin. Chunki U aytdi, va bo‘ldi; U amr qildi, va mustahkam turdi. Zabur 33:8, 9.

Dunyoni yaratgan o‘sha yaratuvchi qudrat insonlarni o‘zgartirish uchun Masih tomonidan ishga solinadi.

“Olamlarni mavjudlikka chorlagan ijodiy quvvat Xudoning kalomidir. Bu kalom qudrat ato etadi; u hayotni paydo qiladi. Har bir amr bir va’dadir; iroda tomonidan qabul qilinib, qalbga singdirilgach, u o‘zi bilan Cheksiz Zotning hayotini olib keladi. U tabiatni o‘zgartiradi va qalbni Xudoning suratida qaytadan yaratadi.

“Shu tarzda ato etilgan hayot xuddi shunday tarzda saqlab turiladi. ‘Inson Xudoning og‘zidan chiqadigan har bir so‘z bilan yashaydi’ (Matto 4:4).” Education, 126.

Iso Masihning Vahiyi Xudoning Kalomi insonlarga qanday yetkazilishini ta’kidlaydi. U Otadan O‘g‘ilga, O‘g‘ildan farishtaga, farishtadan esa uni yozib olib jamoatlarga yuboradigan payg‘ambarga keladi. Vahiy kitobining boshi va oxirida bayon etilgan bu aloqa jarayoni, shuningdek, Yoqubning narvoni orqali, unda farishtalar narvondan yuqoriga ko‘tarilib, pastga tushib turgani bilan ham tasvirlanadi. U Zakariyoning moyni ma’badga olib kiradigan ikki oltin quvuri bilan ham tasvirlanadi. Xudo bilan inson o‘rtasidagi aloqa jarayoni Muqaddas Kitob bashoratining bir mavzusidir va yuboriladigan xabar olamni yaratgan ijodiy qudratni o‘zida mujassam etadi. Vahiyning birinchi bobidagi aloqa jarayonida, jamoatlarga topshirilgan xabar Laodikeyalikni Filadelfiyalikka aylantirish qudratini o‘z ichiga olishi anglashilishi lozim.

Eski yoki Yangi Ahdning boshlanishini ham, yakunini ham ko‘rib chiqaylik, xabar bir xil. Xudo oxirgi ogohlantiruvchi xabarni yetkazmoqda va agar u eshitilib, eshitganlar tomonidan saqlansa, u

o‘z ichida Xudoning yaratuvchi qudratini mujassam etadi. Buni amalga oshiradigan xabar Ilohiy Alfa va Omega doirasi ichida joylashtirilgan. Boshlanish, o‘rta va yakun. Birgalikda “haqiqat” so‘zini hosil qiladigan uchta ibroniy harf abadiy xushxabardir, va bu harflar hamda ularning ma’nolari, shuningdek ular bir-biri bilan qo‘shilganda hosil qiladigan so‘z tamoyilni ham, shuningdek Alfa va Omega bo‘lgan Zotni ham ramziy ifodalaydi. Bu Uning yaratuvchi qudratini ta’kidlaydi. Yaratilish qissasining oxirgi uchta so‘zining har biri “haqiqat” so‘zini tashkil etadigan tartibdagi shu uch harf bilan boshlanadi.

Yaratilish hikoyasining yakuni bo‘lgan uchta so‘z birgalikda “haqiqat” so‘zini hosil qiladigan uch harf bilan boshlanadi. Oyatning oxirgi uch so‘zi ketma-ket א (Alef), מ (Mem) va נ (Tav) harflari bilan boshlanadi. Bu uch so‘z “Xudo”, “yaratdi” va “qildi” deb tarjima qilinadi. Mazkur uch so‘zning har biri aynan shu tartibda א (Alef), מ (Mem) va נ (Tav) harflari bilan boshlanishi, yaratilish rivoyatining mukammalligi va tartiblilikini yanada ta’kidlaydi. Bu andoza yahudiy sharhlovchilari tomonidan ibroniy matnning diqqatga sazovor til xususiyati sifatida qayd etilgan.

Yaratuv haqidagi rivoyat “boshida” degan so‘zlar bilan boshlanadi va Alfa va Omega’ni, boshlanish va tugashni, birinchi va oxirgisini ifoda etuvchi uch so‘z bilan yakunlanadi. Ibtido guvohligida namoyon etilgan yaratuvchi qudrat ajoyib tilshunosning imzosi bilan boshlanadi va tugaydi.

Bir narsaning oxirgisini tasvirlovchi birinchisi — payg‘ambar Yuhanno ta’kidlagan narsa shu ediki, u o‘sha paytda mavjud bo‘lgan narsani yozar ekan, ayni paytda bo‘ladigan narsani ham yozayotgan edi.

Eski Ahdning yakunida tasvirlangan Ilyosning so‘nggi ogohlantirish xabari, yakshanba qonuni inqirozi va yaqinlashib kelayotgan yetti oxirgi ofatlar kontekstida, ayni o‘sha bashoratli tamoyilni ko‘rsatadi.

“Birinchi eslatish qoidasi” va u ifoda etadigan barcha narsalar “hozirgi haqiqat” joylashtirilishi lozim bo‘lgan “asos”dir. O‘sha asos “birinchi eslatish qoidasi” bo‘lib, u ayni paytda Xudoning sifatlaridan biridir.

Adventizmning boshlanishini ifodalovchi Doniyor kitobi va Adventizmning oxirini ifodalovchi Vahiy kitobida, birinchisi oxirgisini yoritib berishi tamoyili asosida qaraganimizda, hayratlanarli o‘xshashliklarni topamiz. Doniyor kitobi “Palmoniy” nomini qo‘llar ekan, Isoning bir sifatini namoyon etadi; bu nom “sirlarning ajoyib sanovchisi” degan ma’noni anglatadi. Doniyor, shuningdek, Isoni bosh farishta Mixoil sifatida tanishtiradi. Yuhanno ham Doniyor kabi xuddi shuni qilish uchun ishlatiladi va u matematiklar ustozini ham, farishtalar boshlig‘ini ham emas, balki tilning Ustozini ko‘rsatadi. Isoni alifboning Ustoz sifatida ko‘rib chiqarkanmiz, Muqaddas Kitobdagi eng uzun bob bo‘lgan Zabur 119-ni nazarda tutishimiz kerak.

119-Zabur alifboviy akrostixdir, ya’ni har bir sakkiz oyatdan iborat to‘plamdagi oyatlarning birinchi harflari bir xil harf bilan boshlanadi. Ibroniylar alifbosida yigirma ikki harf bor, shuning uchun sakkiz oyatdan iborat yigirma ikki bo‘lim mavjud. Har bir bo‘lim alifbodagi tartib bo‘yicha navbatdagi harf bilan boshlanadi, shundan so‘ng o‘sha harfga ajratilgan sakkiz oyatning har biri

ham aynan o‘sha harf bilan boshlanadi. Har bir harf uchun sakkiz oyat bor; demak, sakkiz oyatni ibroniy alifbosining yigirma ikki harfiga ko‘paytirganda jami bir yuz yetmish olti satr hosil bo‘ladi. Bu Zabur tartibning Xudosi bo‘lgan Xudoga itoatkorlikni ta’kidlaydi (shuning uchun akrostik tuzilish mavjud), tartibsizlikning emas.

Zabur 119 dagi yana bir muhim mavzu — Xudoning Kalomi har jihatdan yetarlidir, degan chuqur haqiqatdir. Ushbu Zabur bo‘ylab Xudoning Kalomiga ishora qiluvchi sakkiz xil atama qo‘llangan: qonun, guvohliklar, farmonlar, nizomlar, amrlar, hukmlar, kalom va qarorlar. Deyarli har bir oyatda Xudoning Kalomi tilga olinadi. Zabur 119 nafaqat Muqaddas Yozuvlarning tabiatini tasdiqlaydi, balki Xudoning Kalomi Xudoning O‘zining ayni tabiatini aks ettirishini ham tasdiqlaydi. Zabur 119 da bayon etilgan Xudoning quyidagi sifatlariga e’tibor bering:

1. Solihlik (7-, 62-, 75-, 106-, 123-, 138-, 144-, 160-, 164-, 172-oyatlar)
2. Ishonchlilik (42-oyat)
3. Haqgo‘ylik (43, 142, 151, 160-oyatlar)
4. Sadoqat (86-oyat)
5. O‘zgarmaslik (89-oyat)
6. Abadiylik (90, 152-oyatlar)
7. Nur (105-oyat)
8. Poklik (140-oyat)

Zabur ikki barakatli bayon bilan ochiladi. Yo‘llari benuqson bo‘lganlar, Xudoning qonuniga muvofiq yashaydiganlar, Uning farmonlariga rioya etib, Uni butun qalbi bilan izlaydiganlar “baxtlidir”. Mana shu buyuk Zaburdagi biz uchun berilgan ta’limotlar shulardir. Xudoning Kalomi bizni donishmand qilish, solihlikda tarbiyalash va har bir yaxshi ish uchun to‘liq tayyorlashga kifoyadir (2 Timothy 3:15–17).

Albatta, Zabur 119 diniy olamda deyarli hal etilmagan bir mavzuning tarkibiy qismidir. Bu masala Muqaddas Kitobning qaysi oyati o‘rta oyat ekani va qaysi bobi o‘rta bob ekani bilan bog‘liq. Agar internetdan izlasangiz, qaysi Muqaddas Kitobdan foydalanishingiz va shu kabi boshqa omillarga asoslangan turli bahslarni topasiz. Bu bahsdagi har bir nuqtai nazarining muammosi shundaki, Muqaddas Kitobning o‘rtasi nima ekani — xoh oyat bo‘lsin, xoh bob — Muqaddas Kitobning muallifi tomonidan belgilanishi kerak, Muqaddas Kitobning insoniy talabasi yoki tanqidchisi tomonidan emas.

Muqaddas Kitob hamma narsaning boshi va oxiri borligini o‘rgatadi. Har bir narsaning o‘z vaqti bor.

Har bir narsaning o‘z vaqti bor, osmon ostidagi har bir maqsadning o‘z payti bor: tug‘ilishning vaqti bor, o‘lishning vaqti bor; ekishning vaqti bor, ekilgan narsani sug‘urib olishning vaqti bor. Voiz 3:1, 2.

Tug‘ilishning o‘z vaqti bor, o‘lishning ham o‘z vaqti bor, ammo hayotimizning boshlanishi va yakunlanishi o‘rtasida kechadigan hayot ham mavjud. Tug‘ilish vaqtning qisqa bir lahzasidir,

o‘lim ham shunday. Hayot esa o‘rtalikdir va odatda, biz tug‘ilgan vaqt hamda biz vafot etadigan vaqtga qaraganda, u bilan bog‘liq tarix ancha ko‘proq bo‘ladi.

“Birinci zikr qilish qoidasi”dagi o‘rta qism, odatda, birinchi va oxirigiga qaraganda ancha ko‘proq guvohlikka ega bo‘ladi. Muqaddas Kitobdagi bitta oyat yoki bobni izlab topib, uni o‘rta deb belgilash — hatto boshlanish va yakun mohiyatan vaqt nuqtalari bo‘lsa ham — bibliyaviy dalillarni e‘tiborsiz qoldirishdir; o‘rta qism esa, odatda, bir vaqt davridir. Albatta, boshlanish, yakun va o‘rta bir-biriga muvofiq keladi, garchi ko‘pincha yakundagi ayni o‘sha waymark boshlanishning aksi bo‘lsa ham.

Iso Yahyo Cho‘mdiruvchini Ilyos deb ta‘rifladi, va ularning ikkalasi ham voqealarning bir xil bashoratli ketma-ketligini namoyon etadi. Biroq Ilyos yovuz bir ayol (Izabel) tomonidan quvg‘in qilindi; u Ilyosni qamoqqa tashlash va o‘ldirishni ko‘zlagan edi, ammo buni hech qachon uddalay olmadi. Ilyosning ramzi bo‘lgan Yahyoni esa yovuz bir ayol (Hirodiya) qamoqqa tashlash va o‘ldirishga intildi, va u buni qildi. Ilyos bilan Yahyo o‘zaro almashuvchan ramzlardir, ammo ularda bir-biriga zid bo‘lgan ayrim bashoratli xususiyatlar bor, shunga qaramay ular baribir bir-biriga parallel bo‘lib qoladi. Ilyos hech qachon o‘lmadi, Yahyo esa o‘ldi. Bir-biriga mos tushadigan bashoratli belgilarning ko‘pincha qarama-qarshi bo‘lishini anglash, ko‘rishni istaganlarga Muqaddas Kitobning o‘rtasi Zabur 118 ekanini ko‘rishga imkon beradi.

Biz bu yerda ta‘riflab kelganimizdek, birinchi eslatilish qoidasining tamoyilidan foydalanganimizda, Muqaddas Kitobning o‘rtasining boshlanishi ikki oyatdan iborat bo‘lgan, Muqaddas Kitobdagi eng qisqa bob — Zabur 117 ekanini ko‘ramiz. Undan keyin Muqaddas Kitobning o‘rtasi bo‘lgan 118-bob keladi, 118-bobdan keyin esa Muqaddas Kitobdagi eng uzun bob bo‘lgan 119-bob keladi va u Muqaddas Kitob o‘rtasining yakunidir. Ajoyib Tilshunos boshlanishni eng qisqa bob bilan belgilaydi, so‘ng yakunni eng uzun bob bilan belgilaydi. Bular bir-biriga qarama-qarshi bo‘lgan ikki bobdir. Boshlanish urug‘dir, yakun esa o‘rtada joylashgan barcha guvohliklar o‘zaro bog‘langan holda to‘la voyaga yetgan o‘simlik shakllanadigan joydir. Zabur 117 ga e‘tibor bering.

Egamizni madh etinglar, ey barcha xalqlar; Uni ulug‘langlar, ey barcha elatlar. Chunki Uning bizga bo‘lgan rahm-shafqati ulug‘dir, va Egamizning haqiqati abadiy turadi. Egamizni madh etinglar. Zabur 117:1, 2.

Biz ko‘rib chiqayotgan, uch harfdan tashkil topgan so‘z ikkinchi oyatda “haqiqat” deb tarjima qilingan bo‘lib, Muqaddas Kitobning o‘rtasining boshlanishini ifodalaydi (Muqaddas Kitobning o‘rtasi esa Zabur 117–119-dir). O‘rtaning oxiri Zabur 119-dir. Zabur 118 o‘rtaning o‘rtasidir. Zabur 118 Muqaddas Kitobdagi eng qisqa va eng uzun boblar orasida joylashgan bo‘lib, boshida turgan eng qisqa bob “haqiqat” so‘zini bayon qiladi; bu so‘z abadiy xushxabarning uch bosqichini ifodalovchi uch harfdan tashkil topgan bo‘lib, haqiqatni anglashning tuzilmasi hisoblanadi. Bu tuzilma esa Masihning Alfa va Omega sifatidagi fe‘l-atvorini ifodalovchi tamoyildir.

O‘rta qismning oxiri bo‘lgan 119-bob, alifbo tartibidagi akrostix bo‘lib, Muqaddas Kitobning o‘rtasiga joylashtirilgan va ulug‘ Tilshunosni ta‘kidlaydi. 119-bobda ayni bir so‘z to‘rt marta “haqiqat” deb tarjima qilingan.

Og‘zimdanda haqiqat kalomini butunlay olib qo‘yma; chunki men Sening hukmlaringga umid bog‘laganman. 43-oyat.

Sening adolating abadiy adolatdir, va Qonuning haqiqatdir. 142-oyat.

Sen yaqinsan, ey Egam; va barcha amrlaring haqiqatdir. 151-oyat.

Kaloming boshidan boshlab haqiqatdir; va Sening har bir odil hukming abadiy turur. 160-oyat.

Bu oyatlardagi haqiqat Muqaddas Kitob bashorati uchun boshidan oxirini aniqlab beradigan qoidadir, va oyatlardagi haqiqat shundan iboratki, Alfa va Omega Muqaddas Kitobning o‘rtasiga, xuddi boshlanishi va oxiriga qo‘yganidek, O‘z imzosini qo‘ygan. Birinchi va Oxirgisining imzosi uchinchi farishtaning yakuniy ogohlantirish xabarini taqdim etish uchun “asosiy tuzilma”dir. O‘rtaning oxirgi qismi “haqiqat” deb tarjima qilingan so‘zni ishlatadigan to‘rtta oyatni o‘z ichiga oladi, garchi to‘rtinchi murojaat shunchaki “haqiqiy” deb tarjima qilingan bo‘lsa-da. O‘sha to‘rtta oyatning eng so‘nggisi “boshidan boshlab” Kalomning “haqiqiy” ekanini ko‘rsatadi.

Ibtidoda, Ibtido kitobining birinchi va ikkinchi boblaridagi yaratilish qissasida, “haqiqat” so‘zi to‘g‘ridan-to‘g‘ri yozilmagan bo‘lsa-da, u yaratilish qissasining so‘nggi uch so‘zida ifodalanadi, chunki har bir so‘z, tartib bilan, “haqiqat” so‘zini hosil qiladigan harflar bilan boshlanadi. Ibtidoda Kalom bor edi, va hamma narsa U orqali yaratildi, va Ibtidodagi yaratilishning guvohligi “Ibtidoda” degan so‘zlar bilan boshlanib, Ishayoda Uning yagona va bir Xudo ekanining isboti sifatida ta’riflangan Masihning bir sifatiga bog‘liq haqiqatlarni ifodalovchi uch so‘z bilan yakunlanadi.

Muqaddas Kitobning o‘rtasi (Zabur 117–119) 117-bobda “haqiqat” so‘zidan foydalanish orqali boshlanish oxirni ifodalashini ko‘rsatuvchi haqiqatga ishora qilish bilan boshlanadi. Bu so‘z abadiy xushxabarni va uch farishtaning xabarlarini ifodalovchi hamda yaratilish hikoyasining yakunini belgilovchi uch harfdan tashkil topgan. Muqaddas Kitob o‘rtasining oxiri ajoyib tilshunos yaratgan alifboning taqdimotidir; bu, hozir Uning fe‘l-atvori haqida ochib berilayotgan narsa vahiy so‘zining ta’rifi bilan uyg‘un ekanini anglatadigan tushunchani qaror toptirish uchun berilgandir, chunki Iso Masihning Vahiyi Masih fe‘l-atvorining shu paytgacha, agar umuman e’tirof etilgan bo‘lsa ham, to‘liq tan olinmagan bir jihatini namoyon etish uchun mo‘ljallangan xabardir. Vahiy ahd tarixining yo‘nalishlariga muvofiqdir, chunki ahd tarixi Xudoning O‘zini ismlar orqali O‘z tarixi ochilib borgan sari namoyon etishga bo‘lgan sa’y-harakatining dalillarini o‘z ichiga oladi.

“Qonunning buyuk tamoyillari, Xudoning O‘z tabiatining o‘zi, Masihning tog‘dagi so‘zlarida mujassamdir. Kim ularga asos solib qursa, Unga — Abadiy Qoya bo‘lgan Masihga asos solib qurayotgan bo‘ladi. Kalomni qabul qilganimizda, Masihni qabul qilamiz. Va faqat Uning so‘zlarini shu tarzda qabul qiladiganlarga Uning ustiga qurayotgan bo‘ladilar. ‘Hech kim qo‘yilgan poydevordan boshqa poydevor qo‘ya olmaydi; bu poydevor esa Iso Masihdir.’ 1 Korinfliklarga 3:11. ‘Osmon ostida odamlarga berilgan, biz najot topmog‘imiz lozim bo‘lgan boshqa hech bir ism yo‘qdir.’ Havoriylar 4:12. Masih — Kalom, Xudoning vahiyi, Uning fe‘l-atvori, qonuni, sevgisi va hayotining namoyoni — biz bardavom bo‘ladigan fe‘l-atvorni bunyod eta oladigan yagona poydevordir.” Mount of Blessings, 148.

Albatta, bu haqiqatga doir yana ko‘p narsalarni ko‘rib chiqish lozim, ammo biz shu yerda to‘xtaymiz.